

INLEIDING

De BMP-telploeg van de Twentse Vogelwerkgroep afdeling Enschede heeft in 2004 en 2005 het Buurserzand op alle broedvogels geïntariseerd. Het terrein was ook al in 1990, 1993 en 1998 onderzocht. In 1990 gebeurde dit met de BSP-methode, waarbij alleen gekeken werd naar kolonievogels, zeldzame, schaarse en regionaal schaarse broedvogels. In 1993 en 1998 vond een BMP-onderzoek op alle soorten plaats.

Het doel van het onderzoek bestond niet alleen uit een inventarisatie van alle broedvogels in het Buurserzand, maar ook zou worden getracht inzicht te krijgen hoe het beheer nog meer op de ontwikkeling van de broedvogelstand zou kunnen worden ingesteld. De inventarisatie diende eveneens om meer inzicht te verschaffen in de ontwikkelingen op vogelgebied in de periode van 1990 tot nu. Vooral de vernatting van het gebied na de inventarisatie in 1998 kon wel eens tot de vestiging van nieuwe soorten leiden, maar anderzijds wellicht ook de uittocht van enkele soorten veroorzaken. Wij waren dan ook zeer benieuwd hoe deze vernatting de vogelstand zou beïnvloeden.

Het tellen van de acht proefvlakken kon helaas niet in één jaar plaatsvinden. De telgroep van de afdeling Enschede van de Twentse Vogelwerkgroep is de laatste jaren door de bij de vergrijzing horende lichamelijke beperkingen enigszins gedecimeerd. Er werd in overleg met NM besloten eerst de vier westelijke plots te tellen en daarna in 2005 de overgebleven oostelijke gebieden.

Het voor u liggende verslag bevat de onderzoeksresultaten van de broedvogelinventarisatie in het Buurserzand. We hebben daarbij getracht de broedvogelgegevens te analyseren volgens het computerprogramma "AVIS" (Sierdsema en Engbers 1996), zodat adviezen voor het beheer beter mogelijk wordt gemaakt.

De verspreidingskaarten zijn deze keer voor het eerst door de tellers rechtstreeks gemaakt op de netwerkcomputers in de werkschuur in het Buurserzand, zodat de gegevens meteen in de bestanden van NM konden worden opgeslagen.

Negen deelnemers aan de BMP-cursus van SOVON hebben o.l.v. Bé van Kuik en Ben Hulsebos het karteren van broedvogels geoefend in deelgebied Midden.

Een woord van dank is verschuldigd aan de Vereniging Natuurmonumenten voor het verlenen van de benodigde vergunningen en de vermenigvuldiging van het verslag. Jaap in't Veld, terreinbeheerder van het Witte Veen/Buurserzand, Hans Gronert en Rob Meulenbroek hebben ons met raad en daad bijgestaan. En natuurlijk gaat onze dank ook uit naar de tellers van de telgroep die in vele uren veldwerk de broedvogelinventarisatie mogelijk hebben gemaakt.

Enschede, december 2005,

Ben Hulsebos (tekst)

Bé van Kuik (AVIS)

1 GEBIEDSBESCHRIJVING

1.1 Ligging

Het Buurserzand ligt in het zuidoostelijk deel van Twente tussen de plaatsen Haaksbergen en Buurse in de atlasblokken 34-26 en 34-27. Het terrein ligt op het grondgebied van de gemeente Haaksbergen. Het gebied grenst in het westen aan de rand van Haaksbergen en in het noorden en oosten aan cultuurgrond. In het noordoosten is het gebied via het Waaregt verbonden met de bossen van Zonnebeek. In het zuiden is het Buurserzand via de Harrevelderschans verbonden met het Buurser- en Haaksbergerveen. Langs de zuidgrens stroomt de Buurserbeek.

1.2 Oppervlakte

De Vereniging Natuurmonumenten bezit momenteel 448 ha in het Buurserzand, inclusief de nieuw aangekochte gebieden in de Rietschot en het Waaregt. De enclave van 35 ha particulier gebied in het Waarveld is eveneens op broedvogels gekarteerd. De totale onderzochte oppervlakte aaneengesloten gebied bedraagt ongeveer 483 ha. Enkele kleine verspreid liggende stukjes Buurserzand zijn niet meegenomen in het onderzoek.

1.3 Recreatie en wegen

Door het gebied lopen enkele onverharde openbare wegen, die grotendeels voor gemotoriseerd verkeer zijn afgesloten. De Harrevelder Schans in het zuiden wordt door de druk bereden verkeersweg Buurse-Haaksbergen van het Buurserzand afgescheiden. Door het terrein voeren diverse gemarkeerde wandelroutes. Aan de randen van het Buurserzand zijn enkele parkeerplaatsen aangelegd.

Het Buurserzand wordt in de toegankelijke delen door veel mensen bezocht. Het is een geliefd wandel- en fietsgebied voor mensen uit de Twentse Stedenband Hengelo-Enschede, uit Haaksbergen en uit het aangrenzende deel van Duitsland. In de onmiddellijke omgeving leven meer dan 250.000 mensen, zodat de recreatiedruk, vooral op zondag, vrij groot is. Het Buursermeertje trekt op zonnige dagen tientallen badgasten. Verder wordt het gebied gebruikt om te trimmen, te joggen, te A.T.B.-en, om honden uit te laten en puzzeltochten te organiseren.

1.4 Biotoopbeschrijving

Het Buurserzand wordt gekenmerkt door vochtige heidevelden met Dopheide. Op de drogere stukken in het oosten en midden groeit Struikheide. Sommige delen zijn sterk vergrast met Pijpenstrootje; op andere delen die enige tijd geleden zijn geplagd of door de kudde schapen is begraasd, overheerst de heide volop. Opvallend zijn de groepen Jeneverbessen op de heide.

Hier en daar zijn enkele vennetjes. De bekendste is het Buursermeertje. De meest interessante zijn echter de Steenhaarplassen in het westelijk gedeelte.

De bossen in het Buurserzand bestaan grotendeels uit gemengd bos, met veel Grove Den, Berk, Eik, Amerikaanse Eik en Lijsterbes. Op de begroeide zandbulten in het middendeel groeit voornamelijk Amerikaanse Eik. In het oostelijk gedeelte zijn vochtige bossen aanwezig.

Hier en daar zijn kleine hooilandjes. Aan bebouwing is er slechts de Bommelas, een voormalig los hoes, boerderij De Knoef, de beheerderswoning met de werkschuur en nog een particulier woonhuis net buiten het Buurserzand bij de Steenhaarplassen.

Het natuurontwikkelingsterrein in het noordoosten is inmiddels al zodanig begroeid, dat de Kleine Plevier het daar voor gezien houdt.

Na de inventarisatie in 1998 zijn er ingrijpende veranderingen tot stand gekomen. De ontwatering via de Steenhaarleiding is stopgezet, zodat de deelgebieden Steenhaar en De Akkers een aanmerkelijke hogere waterstand kregen. Ook een klein deel van het Waarveld is vernat.

Waar vroeger cultuurland lag is in 2005 een nieuw gebied ingericht langs de Stendermolenweg, de Rietschot.

1.5 Terreintypen

De terreintypen binnen het gebied van Natuurmonumenten zijn weergegeven op de kaart in figuur 1. Globaal zijn deze te onderscheiden in:

bos	130 ha	water	21 ha
grasland	70 ha	bouwland	27 ha
overig gebied	5 ha	heide	195 ha
Totaal	448 ha		

Daarnaast is nog 35 ha particulier gebied onderzocht. Dit bestond grotendeels uit grasland en maïsakker.

2 WERKWIJZE

2.1 Onderzoeksmethode

Het Buurserzand is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Per deelgebied zijn minstens 10 bezoeken gebracht. Tijdens iedere bezoekeronde werden op een veldkaart alle territorium- en nestindicerende waarnemingen ingetekend. Daarna werden de waarnemingen op soortkaarten gezet. Na de laatste ronde werden de soortkaarten geïnterpreteerd volgens de criteria die vermeld staan in de vernieuwde Handleiding SOVON Broedvogels inventariseren in proefvlakken (A.J.v.Dijk 2004). Er is rekening gehouden met de fusieafstand. Dat is de afstand tussen twee niet-uitsluitende waarnemingen op basis waarvan besloten kan worden tot één of twee territoria. Dit criterium is in 1993 voor het eerst ingevoerd.

Datum	De Schans	Waarveld	De Akkers	Steenhaar	Temp	Neer-slag.	Wind
11-02	19.00-20.15	19.00-20.00	19.00-20.00	19.30-20.15	4	-	3 NW
20-03	05.45-09.20	05.45-08.45	05.45-08.45	05.45-09.00	6-9	regen	4 W
03-04	05.10-10.20	05.10-09.55	05.10-12.10	05.10-09.40	11-14	-	4 ZW
14-04	05.40-09.25				2-8	mist	1 NO
16-04		05.40-10.40			9-17	-	2 Z
17-04			05.40-09.45	05.40-09.15	9-17	-	2 Z
24-04	05.20-09.45				7-9	-	1 ZW
27-04			05.15-10.25		18	-	
30-04		05.10-10.00			9	-	4 ZO
01-05				05.10-08.30	6-13	-	3 NW
15-05	04.50-08.35	04.50-09.20	04.50-09.15	04.50-08.30	7-14	mist	3 ZW
28-05		04.30-09.20			6	nevel	1 O
29-05	04.30-08.35		04.30-09.30	04.30-08.30	6-16	-	2 NO
11-06		09.00-11.20			18	-	4 W
12-06			04.20-09.20	04.20-07.15	12-19	-	3 NW
16-06	21.30-22.45	21.30-22.45		21.30-22.45	16	-	2ZW
26-06	09.30-11.45	09.25-12.30		09.30-12.00	17	-	3 ZW
29-06			09.30-12.30		21	-	

Tabel 1 : Bezoekschema's deelgebieden en weergegevens 2004

Datum	Midden	Sekmaat	Rietschot	Waaregt	Temp	Neer-slag.	Wind
09-02			19.00-21.00	19.30-20.00	1	5	4 ZW
16-02	19.00-20.30				1	-	3 NO
17-02		19.15-20.15			-3	-	3 NO
12-03	06.00-10.15	06.00-09.40	06.00-09.30	06.00-10.30	0	-	3 NW
26-03	05.30-09.55	05.30-10.15	05.30-09.00	05.30-10.45	10	mist	1 NO
09-04	06.00-11.15	06.00-10.25	06.00-09.45	06.00-11.15	3-6	-	3 NW
23-04	05.30-10.15	05.30-10.25	05.30-09.15	05.30-10.10	2-14	-	2 NO
02-05		05.00-09.25			16-19	-	2 ZW
08-05				05.00-10.30	3-10	-	
14-05	04.50-10.00		04.50-08.50		8-17	-	4 NO

21-05		04.40-09.45			13-18	-	2 ZW
28-05	04.30-09.50		04.30-08.15	04.30-10.30	17-25	-	1 ZW
11-06		04.20-08.50	04.20-08.20	04.20-09.45	5-15	-	2 NW
15-06	21.30-23.00	21.30-22.30		21.50-22.45	19	-	4 ZW
18-06	04.20-09.00				15	-	2 ZW
25-06		09.30-11.30			16-21	regen	3 NW
02-07				09.30-14.45	22	buien	

Tabel 2 : Bezoekschema's deelgebieden en weergegevens 2005

Iedere bezoeker begon 1 uur voor zonsopkomst en steeds werd op een ander punt gestart. Er zijn avondbezoeken gebracht voor uilen, Nachtzwaluw en Houtsnip. Bij het opsporen van de Bosuil en de Nachtzwaluw is gebruik gemaakt van een recorder.

Het totale onderzoeksgebied was verdeeld in 8 deelgebieden (zie figuur 1):

Deelgebied: Hoofdtellers

2004

De Schans Aldert Schenk, Jan Stufken, Gerrit Wesseloo
 Waarveld Ben Hulsebos, Bé van Kuik
 De Akkers Erik Foekens, Bert Hoitzing
 Steenhaar Machiel oude Veldhuis, Boudewijn Heuseveldt, Ben Engbers, Hans v.d. Berg, Piet Kokke

2005

Midden Ben Hulsebos, Bé van Kuik
 Sekmaat Aldert Schenk, Jan Stufken
 Rietschot Machiel en Willy oude Veldhuis, Boudewijn Heuseveldt, Piet Kokke, Rinus Baayens
 Waaregt Erik Foekens, Bert Hoitzing

Naast de reguliere tellingen zijn door enkele tellers tijdens wandelingen overdag ook nog broedvogel-, libellen- en dagvlindergegevens verzameld. Op de VOFF-velddag op 29 mei 2005 zijn o.a. vele libellen- en dagvlinderwaarnemingen gedaan.

3 RESULTATEN BROEDVOGELINVENTARISATIE

3.1 Algemeen

In het Buurserzand werden 87 broedvogelsoorten vastgesteld, waarvan er 15 voorkomen op de Rode lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland, de zogenaamde Rode lijst (*Osieck & Hustings 2004*). In het gehele gebied werden 2645 territoria vastgesteld.

3.2 Overzicht aantal territoria

In de volgende tabel zijn de aantallen territoria per deelgebied aangegeven. In de laatste kolom is het totaal van het gehele onderzoeksgebied weergegeven.

soortnaam	Waar-egt	Sek-maat	Mid-den	Akkers	Steen-haar	Waar-veld	Schans	Riet-schot	Totaal
Dodaars	2			1	8				11
Fuut					1				1
Grauwe Gans				4	7	1		1	13
Nijlgans			1				1	1	3
Wintertaling*	1			2	1		1	4	9
Wilde Eend	6	2	1	3	13	1	3	3	32
Kuifeend				1				1	2

Wespendief	1			1					2
Havik				1					1
Sperwer							1		1
Buizerd		1		1		1		1	4
Torenvalk		1			1				2
Boomvalk*		1			1				2
Patrijs*					1	1			2
Fazant	4	2	5	2	3	4	1	4	25
Waterral				1	1				2
Waterhoen	3								3
Meerkoet	3	1		1	6			1	12
Scholekster								1	1
Kluut								1	1
Kleine Plevier								4	4
Kievit						2		1	3
Houtsnip	3	4	3	4	2	6	2	1	25
Wulp		1		1	1	1		1	5
Holenduif	1	2	5	2	2	1	1	3	17
Houtduif	9	8	17	13	18	15	4	17	101
Koekoek*	1	2	2	2	1	1	1	1	11
Bosuif	1	1	1	3	1		2		9
Nachtzwaluw*		1	1						2
Groene Specht*	2	2	3	2	1	2	1	1	14
Zwarte Specht	1	2	2	1	1				7
Grote Bonte Specht	6	5	10	9	6	5	4	6	51
Kleine Bonte Specht	1	2	1	2			2	1	9
Boomleeuwerik	2	3	1	1	1	2	1		11
Veldleeuwerik*						1			1
Boompieper	12	27	21	16	15	19	10	12	132
Graspieper*		1			1	1	1		4
Witte Kwikstaart	1	2	1	1	1	1	1	1	9
Winterkoning	22	16	19	17	18	9	9	32	142
Heggenmus	5	4	3	6	1	2		1	22
Roodborst	16	16	28	29	20	9	15	23	156
Gekraagde Roodstaart	6	14	9	3	2	2	5	7	48
Roodborsttapuit		6	10	4	2	3		1	26
Tapuit*						1			1
Blauwborst				1					1
Merel	14	11	20	21	23	13	7	23	132
Zanglijster	6	5	7	8	3	3	2	8	42
Grote Lijster	1	2	3	2	1		1	2	12
Sprinkhaanzanger					1				1
Bosrietzanger				1					1
Spotvogel*						1			1
Braamsluiper	1					1			2
Grasmus	4	5	2	2		3		8	24
Tuinfluit	5	2	3	13	2	1	2	1	29
Zwartkop	13	6	18	17	8	10	7	18	97
Fluiter	3		1						4
Tjiftjaf	9	4	16	23	27	12	9	17	117
Fitis	40	34	42	43	39	34	18	15	265
Goudhaan	5	2	5	3	3	4	6	2	30
Grauwe Vliegenvanger*	5	3	2	6		1	2		19
Bonte Vliegenvanger	5	1	4	1		2		1	14
Staartmees	2	6	3	4	1	2	5	2	25
Glanskop	1	3	4	2		1	2		13
Matkop*	5	1	3	4	2	3	1	1	20
Kuifmees	5	10	5	8	11	7	8	2	56
Zwarte Mees	3	3	6	3	1	1	3		20
Pimpelmees	8	11	11	9	12	9	9	10	79
Koolmees	14	16	25	21	22	23	15	25	161

Boomklever	3	1	5	2		1		1	13
Boomkruiper	9	7	12	8	10	7	5	12	70
Wielewaal*		3	5			1	2	2	13
Gaai	3	3	3	4	2	3	2	2	22
Kauw	1	1	15	8					25
Zwarte Kraai	4	6	4	4	8	4	3	8	41
Spreeuw	7	2	8	4	2	8	2	3	36
Huisemus*		1		1	2				4
Ringmus*		3	1	1					5
Vink	19	39	43	30	27	33	17	20	228
Keep					1				1
Europese Kanarie		1							1
Groenling	3	1	2				1		7
Kneu*		1	2						3
Goudvink	3	3	4	2	1	1	2	2	18
Appelvink	1			1					2
Geelgors	5	4	1	7	7	8	5	7	44
Rietgors				1	5				6
Kip						2			2
Totaal	316	326	430	399	358	290	201	325	2645

Tabel 2 : Soorten en aantal territoria per deelgebied

*Rode Lijst 2004

3.3 Ontwikkeling van het broedvogelbestand

+ = aanwezig, maar niet geteld

- = niet aanwezig

soortnaam	1977	1978	1979	1990	1993	1998	2004/2005
Dodaars	-	-	-	3	3	1	11
Fuut	-	-	-	-	-	-	1
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	13
Nijlgans	-	-	-	-	-	-	3
Wintertaling	5	4	6	2	3	2	9
Wilde Eend	11	10	8	+	21	17	32
Kuifeend	-	-	-	-	-	-	2
Wespendief	-	-	-	-	-	1	2
Havik	-	-	-	-	1	1	1
Sperwer	1	1	-	-	1	1	1
Buizerd	1	-	-	-	1	4	4
Torenvalk	1	1	-	-	2	2	2
Boomvalk	-	-	-	-	1	1	2
Patrijs	4	1	2	3	4	2	2
Fazant	14	12	10	+	20	3	25
Waterral	-	-	-	2	-	1	2
Waterhoen	5	4	4	2	2	2	3
Meerkoet	4	3	4	3	5	3	12
Scholekster	-	-	-	-	-	-	1
Kluut	-	-	-	-	-	-	1
Kleine Plevier	-	-	-	-	1	-	4
Kievit	10	8	9	+	-	1	3
Watersnip	2	1	1	-	-	2	-
Houtsnip	2	2	3	8	5	11	25
Wulp	15	12	10	8	10	4	5
Tureluur	1	1	-	-	-	-	-
Holenduif	3	4	2	4	7	9	17
Houtduif	>20	>20	>20	+	66	77	101
Zomertortel	4	6	6	1	3	1	-
Koekoek	2	1	2	+	7	11	11
Bosuil	3	5	3	11	7	7	9

Ransuil	2	3	2	5	3	4	-
Nachtzwaluw	1	1	1	-	-	4	2
Groene Specht	3	3	2	13	9	12	14
Zwarte Specht	1	1	-	4	5	10	7
Grote Bonte Specht	4	5	3	+	28	43	51
Kleine Bonte Specht	-	1	-	3	3	11	9
Boomleeuwerik	2	3	5	4	11	16	11
Veldleeuwerik	3	2	4	2	-	-	1
Boerenzwaluw	-	-	-	+	-	-	-
Huiszwaluw	4	2	2	-	-	-	-
Boompieper	>20	>20	>20	68	87	106	132
Graspieper	-	-	-	-	-	8	4
Witte Kwikstaart	2	3	2	+	4	6	9
Winterkoning	>20	>20	>20	+	57	63	142
Heggenus	>20	>20	>20	+	18	18	22
Roodborst	>20	>20	>20	+	193	112	156
Zwarte Roodstaart	1	1	1	1	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	15	12	16	28	51	62	48
Paapje	1	2	1	1	1	-	-
Roodborsttapuit	8	6	9	5	2	13	26
Tapuit	-	-	-	-	-	-	1
Blauwborst	-	-	-	-	-	-	1
Merel	>20	>20	>20	+	71	96	132
Zanglijster	15	19	15	+	24	20	42
Grote Lijster	10	8	9	+	9	11	12
Sprinkhaanzanger	-	-	-	-	-	-	1
Bosrietzanger	1	2	2	-	-	-	1
Kleine Karekiet	1	2	2	3	-	-	-
Spotvogel	-	-	-	-	-	3	1
Braamsluiper	6	9	5	5	1	1	2
Grasmus	6	7	10	6	7	7	24
Tuinfluit	9	10	8	+	24	32	29
Zwartkop	7	6	9	+	35	49	97
Fluiter	2	3	4	6	6	5	4
Tjiftjaf	>20	>20	>20	+	76	121	117
Fitis	>20	>20	>20	+	181	212	265
Goudhaan	-	-	-	+	2	3	30
Grauwe Vliegenvanger	4	3	3	+	5	10	19
Bonte Vliegenvanger	6	5	7	+	10	12	14
Staatmees	14	16	12	+	15	19	25
Glanskop	-	-	-	4	11	8	13
Matkop	+	+	+	31	16	13	20
Kuifmees	9	6	7	+	46	41	56
Zwarte Mees	4	3	2	+	11	16	20
Pimpelmees	>20	>20	>20	+	40	52	79
Koolmees	>20	>20	>20	+	118	132	161
Boomklever	-	-	-	3	1	3	13
Boomkruiper	10	6	8	+	21	27	70
Wielewaal	-	-	-	4	9	22	13
Vlaamse Gaai	14	10	13	+	13	17	22
Ekster	12	10	14	+	-	1	-
Kauw	6	5	6	+	16	27	25
Zwarte Kraai	>20	>20	>20	+	24	27	41
Spreeuw	>20	>20	>20	+	43	35	36
Huismus	>20	>20	>20	+	1	-	4
Ringmus	>20	>20	>20	+	2	4	5
Vink	>20	>20	>20	+	151	178	228
Keep	-	-	-	-	-	-	1
Europese Kanarie	-	-	-	-	-	-	1
Sijs	-	-	-	-	-	1	-
Groenling	1	1	1	+	-	-	7

Kneu	11	9	12	1	4	4	3
Goudvink	3	3	2	8	11	6	18
Appelvink	-	-	-	-	-	-	2
Kruisbek	-	-	-	-	-	1	-
Geelgors	10	12	9	30	37	23	44
Rietgors	5	8	3	5	4	4	6

Tabel 3 : Ontwikkeling broedvogelbevolking 1977 t/m 2005 op het terrein van NM

Gebied	Jaar	Aantal soorten	Rode lijst soorten*	Oppervlakte
Buurserzand	2004-2005	87	15	483 ha
Buurserzand	1998	76	7	448 ha
Buurserzand	1993	72	6	448 ha
Witte Veen	2003	90	10	294 ha
Witte Veen	1997	91	10	294 ha
Aamsveen	1995	64	6	151 ha
Haaksbergerveen	1996	98	12	432 ha

Tabel 4 : Overzicht inventarisaties van enkele nabijgelegen natuurreservaten; vanaf 2004 is de vernieuwde Rode lijst gehanteerd

3.4 Totale dichtheid

De totale dichtheid van het onderzochte gebied bedraagt 548 terr./100 ha. Voor het gebied van NM bedraagt de dichtheid 589 terr./100 ha.

4 SOORTBESPREKING

4.1 Broedvogels

Bij de soortbespreking wordt in het kort het aantal en de verspreiding van de broedvogels van het Buurserzand weergegeven. Tevens geven wij de dichtheid per soort voor het gehele gebied aan, d.w.z. het eigenlijke reservaatdeel nl. de 448 ha van Natuurmonumenten. Ook bij de vergelijking met aantallen uit het verleden worden uitsluitend de gegevens m.b.t. de bezittingen van NM gebruikt. Bij de soortbespreking hebben we ons beperkt tot de zeldzame en schaarse soorten van de basiskartering, aangevuld met enkele voor het gebied belangrijke soorten.

De stippen op de verspreidingskaartjes geven een territorium aan. De werkelijke plaats van het nest kan ergens anders liggen.

Dodaars *Tachybaptus ruficollis* (11 terr.)

Dichtheid: 2,5 / 100 ha

In de periode 1977 tot 1990 kwam de Dodaars niet als broedvogel voor in het Buurserzand. Bij de inventarisatie in 1990 werden 3 territoria vastgesteld. In 1993 wederom 3 en in 1998 was er nog maar 1 over. Door opstuwning van de Steenhaarleiding steeg het waterpeil en kon de Dodaars explosief toenemen in het deelgebied Steenhaar. Ook de Akkers profiteerde hiervan; hier werd ook een territorium vastgesteld. In 2004 en in 2005 was er een succesvol broedgeval op het Molenven.

Fuut *Podiceps cristatus* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Voor het eerst kon van de Fuut in het Buurserzand een territorium worden vastgesteld. Deze nieuwkomer vestigde zich in de Steenhaar, waar door de verhoging van de waterstand een geschikt biotoop was ontstaan.

Grauwe Gans *Anser anser* (13 terr.)

Dichtheid: 2,9 / 100 ha

Na Twentse vestigingen van de Grauwe Gans in het Haaksbergerveen, Witte Veen, Beuninger Achterveld en Engbertsdijksvennen kon ook door de toegenomen vernatting door opstuwning van de Steenhaarleiding deze ganzensoort zich in het Buurserzand vestigen. Alle 13 paren hadden hun territorium in de vernatte delen van Steenhaar, Akkers en Waarveld.

Nijlgans *Alopochen aegypticus* (3 terr.)

Dichtheid: 0,7 / 100 ha

De explosieve groei met betrekking tot de aantallen van deze exoot in Nederland is ook niet aan het Buurserzand voorbij gegaan. Als er biotoop voor Grauwe Ganzen ontstaat, profiteert ook de Nijlgans daar van. Er moet worden afgewacht of door de komst van de Nijlgans geen verdringing van andere soorten gaat plaatsvinden.

Wintertaling *Anas crecca* (9 terr.)

Dichtheid: 2,0 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De Wintertaling komt vooral voor op voedselarme vennen en meertjes in heideterreinen. In het Buurserzand was het aantal sinds de zeventiger jaren echter achteruitgegaan. Door de verhoging van de waterstand en door de aanleg van de Rietschot nam het aantal Wintertalingen echter spectaculair toe. De Rietschot met 4 territoria is het meest aantrekkelijk voor deze soort gebleken.

Kuifeend *Aythya fuligula* (2 terr.)

Dichtheid: 0,4 / 100 ha

Door de verhoging van de waterstand konden dit keer zich 2 paren Kuifeenden als nieuwkomer vestigen in de Akkers en in de Rietschot.

Wespendief *Pernis apivorus* (2 terr.)

Dichtheid: 0,4 / 100 ha

Na regelmatig in 2005 een paartje te hebben gezien, werd uiteindelijk in deelgebied Waaregt het nest ontdekt. In de Akkers kon in 2004 een territorium worden vastgesteld. De Wespendief werd voor het eerst in 1998 in het Buurserzand als territoriumhouder waargenomen.

Havik *Accipiter gentilis* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

In de Akkers werd in 2004 een territorium vastgesteld. Vanaf 1993 is de Havik als broedvogel in het Buurserzand aanwezig geweest bij de inventarisaties.

Sperwer *Accipiter nisus* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Van de Sperwer zijn net genoeg waarnemingen verkregen om volgens de SOVON-criteria tot een territorium in de Rietschot te besluiten. Een nest is echter niet gevonden. Hier moet wel bij worden aangetekend dat wij niet veel tijd besteden aan het zoeken naar nesten. In alle onderzoeksjaren is nooit meer dan 1 territorium van de Sperwer gevonden.

Buizerd *Buteo buteo* (4 terr.)

Dichtheid: 0,9 / 100 ha

Voor de Buizerd was 1998 een goed jaar. Nog nooit werd meer dan 1 paar aangetroffen en toen ineens 4. In 2004/2005 konden wederom 4 territoria worden vastgesteld.

Torenvalk *Falco tinnunculus* (2 terr.)

Dichtheid: 0,4 / 100 ha

De beide territoria van de Torenvalk bevonden zich in de Sekmaat en in de Steenhaar. Ook hier is ons over de broedresultaten niets bekend. Wij zoeken niet extra naar nesten en ook het broedresultaat houden we niet bij. Dergelijk onderzoek vraagt veel tijd en is werk voor specialisten.

- Boomvalk** *Falco subbuteo* (2 terr.)
 Dichtheid: 0,4 / 100 ha
 Rode Lijstsoort
 Het onderzoek in alle acht BMP-plots leverde geen territorium van de Boomvalk op. Ze werden wel waargenomen, maar niet vaak genoeg. Er zijn drie waarnemingen nodig, waarvan één waarneming tussen 15 mei en 15 september moet vallen. Alle waarnemingen bijeen leverde zowel in 2004 als op een andere plaats in 2005 toch een territorium op voor het gehele Buurserzand. Een nest is niet gevonden. Vanaf 1993 is er bij de inventarisaties steeds een Boomvalk-territorium gevonden.
- Patrijs** *Perdix perdix* (2 terr.)
 Dichtheid: 0,4 / 100 ha
 Rode lijstsoort
 De territoria liggen op de grens van cultuurland en natuurgebied in de Steenhaar en in het Waarveld. Ook in 1998 waren er op twee plaatsen roepende Patrijzen.
- Fazant** *Phasianus colchicus* (25 terr.)
 Dichtheid: 5,6 / 100 ha
 Een vergelijking tussen 1998 en 1993 laat een grote achteruitgang zien van het aantal Fazanten. Van 22 paar terug naar 3. Zo laag was de stand nog nooit. Nu is de stand van de Fazant met 25 roepende hanen weer terug op het niveau van 1993.
- Waterral** *Rallus aquaticus* (2 terr.)
 Dichtheid: 0,4 / 100 ha
 De territoria bevonden zich in de Steenhaar en in de Akkers. Deze soort profiteerde ook van de vernatting in deze delen van het Buurserzand. In 1998 bevond zich hier 1 paar. In 1990 waren er ook 2 territoria in de verruigde Steenhaarplas.
- Scholekster** *Haematopus ostralegus* (1 terr.)
 Dichtheid: 0,2 / 100 ha
 In de Rietschot vestigde zich als nieuwe broedvogel voor het Buurserzand een paartje Scholeksters.
- Kluut** *Recurvirostra avosetta* (1 terr.)
 Dichtheid: 0,2 / 100 ha
 Het eerste broedgeval in Twente van de Kluut vond plaats in de Rietschot. Midden in het zandgedeelte op een van de eilandjes vestigde zich op 25 april 2005 een paartje Kluten. Het broedsel is helaas door (waarschijnlijk) een loslopende hond verstoord. De bewaking van het nest door vrijwilligers van de TVWG in het drukke weekend voordat de eieren zouden uitkomen was optimaal, maar in de daarop volgende dagen is het nest toch verloren gegaan.
- Kleine Plevier** *Charadrius dubius* (4 terr.)
 Dichtheid: 0,9 / 100 ha
 Op het afgegraven deel van de Rietschot, vlakbij het nest van de Kluut bevonden zich 4 paren Kleine Plevieren, die hier een optimaal biotoop aantreffen. Deze pioniersvogel had ook in 1993 een territorium in het toenmalige pas afgegraven natuurontwikkelingsterrein vlakbij de parkeerplaats aan de Stendermolenweg. Deze soort houdt stand totdat de begroeiing zodanig is dat er niet voldoende zandige vlaktes meer over zijn.
- Kievit** *Vanellus vanellus* (3 terr./ 1 terr. NM)
 Dichtheid: 0,2 / 100ha
 Het aantal Kieviten is toegenomen sinds de vorige telling. Net als in 1993 en 1998 zaten er paren in het cultuurgebied. De Rietschot bood echter ook plaats aan een paartje Kieviten.
- Houtsnip** *Scolopax rusticola* (25 terr.)
 Dichtheid: 5,6 / 100 ha

Door de vernatting van het terrein heeft de Houtsnip bijzonder goed kunnen profiteren van deze situatie. Het aantal paren nam toe van 11 in 1998 tot 25 paren bij deze inventarisatie. Ook 's morgens in de eerste ochtendschemering vlogen er regelmatig baltsende Houtsnippen rond. De definitieve territoria zijn bepaald tijdens simultaanstellingen op 12 juni 2004 en 15 juni 2005, waarbij 's avonds in alle deelgebieden tegelijkertijd de rondvluchten werden ingetekend. Deze zijn later met elkaar vergeleken en zo goed mogelijk ontdaan van dubbeltellingen.

Wulp *Numenius arquata* (5 terr.)

Dichtheid: 1,1 / 100 ha

De Wulp kon zich na een daling van de aantallen in 1998 zich stabiliseren op 5 paar. De soort komt voor in de wat nattere delen van het gebied.

Holenduif *Columba oenas* (17 terr.)

Dichtheid: 3,8 / 100 ha

De Holenduif maakt gebruik van nestholtes. Met het ouder worden van het bos neemt het aantal natuurlijke nestholtes toe. Het aantal Holenduiven stijgt dan eveneens. Na een geleidelijke toename van de aantallen t/m 1998 is de soort nu ongeveer in aantal verdubbeld. Deze duiven profiteren ook van menselijke activiteiten. Op het dak van de werkschuur is bijna altijd een van de vogels te zien. In de kerkuilkast in de werkschuur is een broedgeval geweest en in 2005 zat een paar in de bosuilenkast bij de beheerderwoning.

Koekoek *Cuculus canorus* (11 terr.)

Dichtheid: 2,5 / 100 ha

Rode Lijstsoort

Het aantal territoria bleef vergeleken met 1998 stabiel. Het is niet bekend welke soort als waardvogel door de Koekoek wordt gebruikt om de eieren te laten uitbroeden, maar de Boompieper staat waarschijnlijk op de eerste plaats.

Bosuil *Strix aluco* (9 terr.)

Dichtheid: 2,0 / 100 ha

Het aantal Bosuilen is licht toegenomen en bevindt zich bijna weer op het peil van 1990. Helaas konden geen territoria van de Ransuil worden vastgesteld.

Nachtzwaluw *Caprimulgus europaeus* (2 terr.)

Dichtheid: 0,4 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De Nachtzwaluw hoort in een gebied als het Buurserzand. Sinds 1979 was hij echter verdwenen, maar in 1998 werden voor het eerst weer ratelende vogels gehoord en gezien. Hoewel in Twente het aantal Nachtzwaluwen geleidelijk toeneemt, vond in het Buurserzand juist een daling plaats van 4 paren in 1998 tot 2 paren nu. De oorzaak hiervoor zou de vernatting kunnen zijn, toegenomen recreatiedruk of een gebrek aan grote nachtvlinders. Of wellicht combinaties hiervan.

Groene Specht *Picus viridis* (14 terr.)

Dichtheid: 3,1 / 100 ha

Rode Lijstsoort

Het Buurserzand is en blijft een goed gebied voor Groene Spechten. Het aantal van 14 territoria is echter te hoog. Het is tot stand gekomen door de inventarisaties van de deelgebieden samen te voegen en de dubbele grensgevallen weg te laten. Groene Spechten zijn vogels die zich vrij opvallend over een groot gebied laten zien en horen. De fusieafstand bedraagt duizend meter en niet alle waarnemingen zullen uitsluitende waarnemingen zijn. Wel moet worden opgemerkt dat geen enkele stip tot stand is gekomen op grond van slechts één waarneming. We hebben toch 14 territoria opgevoerd, omdat de gegevens op dezelfde wijze zijn verkregen als bij de vorige inventarisaties en vergelijking mogelijk blijft.

Zwarte Specht *Dryocopus martius* (7 terr.)

Dichtheid: 1,6 / 100 ha

Tijdens de inventarisatierondes laten de vogels zich vaak horen. Er wordt dan op grond van het aantal waarnemingen besloten tot een territorium. Het Buurserzand is echter geen optelsom van een aantal deelgebieden. Dat geldt vooral voor vogels met een groot territorium. De fusieafstand van de Zwarte Specht is duizend meter. Evenals bij de Groene Specht zijn toch de via het veldwerk verkregen gegevens gehandhaafd om vergelijking mogelijk te maken. Dubbeltellingen zijn zo veel mogelijk verwijderd. De populatie is redelijk stabiel in het Buurserzand.

Kleine Bonte Specht *Dendrocopos minor* (9 terr.)

Dichtheid: 2,0 / 100 ha

Kleine Bonte Spechten kunnen veel dichter bij elkaar zitten dan de andere spechtensoorten, bovendien is de trefkans van de Kleine Bonte bijzonder laag. Met 9 territoria is het Buurserzand een belangrijk gebied voor deze soort. De populatie is redelijk stabiel in het Buurserzand.

Boomleeuwerik *Lullula arborea* (11 terr.)

Dichtheid: 2,5 / 100 ha

Het is voor vogelaars altijd weer een kleine sensatie de zang van deze vogel te kunnen beluisteren. Het Buurserzand mag trots zijn op haar Boomleeuweriken. Sinds 1990 is het aantal gestegen van 4 naar 16 paar, maar inmiddels weer gedaald tot 11 paren. Dit kan veroorzaakt zijn doordat juist in 1998 de soort optimaal kon profiteren van het juist uitgevoerde plagwerk in het terrein. Inmiddels zijn deze afgeplagde delen weer begroeid. De territoria bevonden zich allemaal op de heideterreinen.

Veldleeuwerik *Alauda arvensis* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De enige Veldleeuwerik van het Buurserzand bevond zich op de rand van het cultuurgebied en de heide van Het Waarveld, net als in 1993 en 1998. Gezien de ontwikkelingen van de laatste jaren mogen we nog blij zijn dat er een paartje gevonden werd. Het aantal Veldleeuweriken in ons land neemt onrustbarend snel af.

Graspieper *Anthus pratensis* (4 terr.)

Dichtheid: 0,9 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De aanwezigheid van de Graspieper was een van de grootste verrassingen in 1998. Nog niet eerder werden territoria van deze soort in het Buurserzand gevonden. Uit het niets kwam hij ineens met 8 paar tevoorschijn. Inmiddels is het aantal van deze Rode lijstsoort gehalveerd tot 4 paren.

Blauwborst *Luscinia svecica* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Weer een nieuwkomer in het gebied, dankzij de verhoging van de waterstanden. In de Akkers werd in 2004 een territorium gevonden van deze toch wel schaarse soort in Twente. Tot nu toe konden slechts Blauwborsten worden aangetroffen in de hoogveengebieden.

Gekraagde Roodstaart *Phoenicurus phoenicurus* (48 terr.)

Dichtheid: 10,7 / 100 ha

De Gekraagde Roodstaart broedt in Twente meestal in twee verschillende biotopen, nl. in erfbosjes bij boerderijen en langs bosranden. Als bosrandvogel komt de Gekraagde Roodstaart vooral voor in gemengd bos met een menging van loofbos en grove den. De aantallen in het Buurserzand liepen ten opzichte van de voorgaande inventarisaties na een stijging van 51 territoria in 1993 tot 62 in 1998 terug tot 48 paren. Het Buurserzand is in Twente een van de beste gebieden om van deze prachtige

gekleurde vogel te genieten. De meeste territoria bevonden zich in het oostelijke deel van het gebied, vooral in de deelgebieden Sekmaat en Midden.

Roodborsttapuit *Saxicola torquata* (26 terr.)

Dichtheid: 5,8 / 100 ha.

In Twente gaat het de laatste jaren beter met deze soort en het Buurserzand lijkt daarvan te profiteren. Het is spectaculair te noemen dat deze vogel van een aantal van 2 moeizaam bij elkaar gesprokkelde territoria in 1993 via 13 territoria in 1998 is geklommen tot liefst 26 paren. In deelgebied Midden bevonden zich de meeste territoria, aangezien hier het optimale biotoop aanwezig is in de vorm van licht geaccidenteerd heideterrein met voldoende uitkijkposten. Daarom is het ook belangrijk om dode takken als uitkijkpost in het terrein te laten liggen. Alle paartjes zaten in de heidegebieden. In de winter 2004-2005 heeft een mannetje Roodborsttapuit in de Rietschot overwinterd.

Tapuit *Oenanthe oenanthe* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De Tapuit leek in Twente uitgestorven te zijn, totdat in 2004 in het Waarveld binnen de datumgrenzen een paartje werd aangetroffen. Het biotoop bestond uit zanderig geaccidenteerd heideterrein met jeneverbessen en vele konijnenholen. In 2005 was deze plek behoudens enkele pleisterende doortrekkende Tapuiten niet bezet.

Grote Lijster *Turdus viscivorus* (12 terr.)

Dichtheid: 2,7 / 100 ha

De territoria van de Grote Lijster liggen mooi verspreid over het hele gebied. Alleen in het Waarveld ontbrak deze soort. De populatie is al jarenlang stabiel.

Sprinkhaanzanger *Locustella naevia* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Het verhaal van de door de vernatting stijgende natuurwaarden kan niet vaak genoeg verteld worden. Ook de Sprinkhaanzanger kon als nieuwkomer profiteren van deze situatie. In de Steenhaar bevond zich in 2004 een territorium.

Bosrietzanger *Acrocephalus palustris* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Tot 1979 kon deze liefhebber van natte ruigten in het Buurserzand worden aangetroffen. Daarna was het tot 2004 stil, totdat in de Akkers in dat jaar een territorium van de Bosrietzanger werd gevonden.

Spotvogel *Hippolais icterina* (1 terr.)

Dichtheid: 0,2 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De aantallen van deze soort lopen ook in Twente steeds verder terug. In 1998 werden in het Buurserzand nog 3 territoria gevonden. In 2004 verbleef een zingend mannetje in het Waarveld, om enige tijd later zijn definitieve territorium in de tuin van de beheerderwoning te kiezen.

Braamsluiper *Sylvia curruca* (2 terr.)

Dichtheid: 0,4 / 100 ha

De aantallen Braamsluipeers vertoonden in het Buurserzand een dalende lijn van 9 territoria in 1978 tot 1 territorium vanaf 1993. In 2005 werden twee zingende mannetjes gehoord: 1 in het Waarveld en 1 in het Waaregt.

Grasmus *Sylvia communis* (24 terr.)

Dichtheid: 5,4 / 100 ha

De dichtheid van de Grasmus hangt samen met de beschikbare hoeveelheid struweel. De populatie is vergeleken met 1998 toen er slechts 7 territoria werden aangetroffen opmerkelijk toegenomen tot 24 territoria. De meeste zangposten bevonden zich in de Rietschot.

Fluiter *Phylloscopus sibilatrix* (4 terr.)

Dichtheid: 0,9 / 100 ha

Het aantal Fluiters blijft door de jaren heen ondanks een landelijk en regionaal dalende tendens vrij constant. In het Waaregt konden in 2005 drie territoria worden gevonden en in deelgebied Midden een territorium.

Grauwe Vliegenvanger *Muscicapa striata* (19 terr.)

Dichtheid: 4,2 / 100 ha

Rode Lijstsoort

Deze onopvallende soort is behoorlijk toegenomen, van 5 in 1993 naar 10 territoria in 1998 en 19 in 2004-2005. De soort prefereert (oud)loofbos met geschikte nestholtes.

Bonte Vliegenvanger *Ficedula hypoleuca* (14 terr.)

Dichtheid: 3,1 / 100 ha

Het aantal Bonte Vliegenvanger steeg licht van 10 territoria in 1993 tot 14 nu. De landelijke trend is echter een afname van de aantallen. De aanwezigheid van Bonte Vliegenvangers wordt in hoge mate bepaald door de aanwezigheid van geschikte nestholten. Opmerkelijk is de afwezigheid van de soort in de deelgebieden Steenhaar en de Schans.

Glanskop *Parus palustris* (13 terr.)

Dichtheid: 2,9 / 100 ha

De Glanskop geeft de voorkeur aan hoog opgaand oud loofbos met een rijke struiklaag. Dit bostype is nauwelijks aanwezig in het Buurserzand. De populatie is behoudens een terugval in 1998 vrij stabiel. Deelgebied Midden biedt nog de meeste kans op een ontmoeting met de Glanskop.

Matkop *Parus montanus* (20 terr.)

Dichtheid: 4,5 / 100 ha

Rode Lijstsoort

De Matkop heeft een voorkeur voor hoogopgaande vochtige struwelen. Van de vernatting van het terrein heeft de soort geprofiteerd. Vooral in het Waaregt is de Matkop goed vertegenwoordigd.

Kuifmees *Parus cristatus* (56 terr.)

Dichtheid: 12,5 / 100 ha

Van deze aan naaldhout gebonden vogelsoort zijn 15 territoria meer aangetroffen dan in 1998. De Grove den is favoriet bij deze mezensoort. Het is dus niet verwonderlijk dat de Kuifmees in het Buurserzand dan ook massaal voorkomt.

Zwarte Mees *Parus ater* (20 terr.)

Dichtheid: 4,5 / 100 ha

Evenals de Kuifmees is de Zwarte Mees ook gebonden aan naaldhout. Dit hoeft echter niet noodzakelijk Grove den te zijn. Het aantal territoria steeg behoorlijk van 11 in 1993 tot 20 nu.

Boomklever *Sitta europaea* (13 terr.)

Dichtheid: 2,9 / 100 ha

In 1993 was een paartje aanwezig, in 1998 waren dat er drie en nu zelfs een explosieve groei tot 13 paren. Evenals de Glanskop komt de soort vooral voor in hoogopgaand oud loofhout. Dit bostype komt slechts op enkele plaatsen in het Buurserzand voor. In mindere mate dan de Glanskop heeft de Boomklever wel geprofiteerd van de veroudering van het bos. De soort komt vooral in deelgebied Midden voor.

- Wielewaal** *Oriolus oriolus* (13 terr.)
 Dichtheid: 2,9 / 100 ha
 Rode Lijstsoort
 De Wielewaal heeft een voorkeur voor hoogopgaand vochtig loofbos. De aantalsontwikkeling in de loop der jaren gaat van nul in de periode 1977 t/m 1979, 4 in 1990, 9 in 1993 naar 22 in 1998. De aantalsstijging deed zich vooral voor in de deelgebieden Waaregt, Sekmaat en Midden. Op sommige plaatsen in deelgebied Midden waren soms drie zingende mannetjes tegelijkertijd hoorbaar. De soort heeft echter behoorlijk terrein moeten prijsgeven. Nog steeds is deelgebied Midden de beste locatie voor Wielewalen.
- Kauw** *Corvus monedula* (25 terr.)
 Dichtheid: 5,6 / 100 ha
 Het overgrote deel van de territoria werd in deelgebied Midden aangetroffen. Hier bevinden zich zelfs enkele kleine kolonies. De grootste kolonie betrof 9 paren in een met spechtengaten bezaaid eilandvormig bosje in het centrale deel van Midden. Het totale aantal territoria steeg van 16 in 1993 tot 25 nu.
- Keep** *Fringilla montifringilla* (1 terr.)
 Dichtheid: 0,2 / 100 ha
 In deelgebied Steenhaar verbleef een zingend mannetje van 17 april t/m 15 mei 2004. Er waren geen aanwijzingen voor een paar of enige vorm van nestbouw. Bij Kepen gaat het meestal om ongepaarde mannetjes.
- Europese Kanarie** *Serinus serinus* (1 terr.)
 Dichtheid: 0,2 / 100 ha
 Een niet verwachte soort in het Buurserzand betrof een zingend mannetje Europese Kanarie. Van 9 april t/m 23 mei 2005 werd de kenmerkende zang gehoord in het noordelijk deel van deelgebied Sekmaat in jeneverbesscomplexen. Het betreft hier een niet specifiek biotoop voor deze soort, die zich meestal in dorpen bij kwekerijen en kerkhoven met veel coniferen ophoudt. De Nederlandse populatie is bijzonder klein en betreft ongeveer 90 paren, waarvan de meeste in Limburg. Twente telt jaarlijks ongeveer 10 paren.
- Kneu** *Carduelis cannabina* (3 terr.)
 Dichtheid: 0,7 / 100 ha
 Rode Lijstsoort
 De Kneu prefereert open gebied met kruidenrijke vegetatie en struikgewas. Hoewel de Kneu als algemene broedvogel wordt omschreven, is deze soort in Zuid-Twente toch opmerkelijk schaars in de natuurgebieden en staat deze inmiddels terecht op de Rode Lijst. De hogere aantallen in de 70-er jaren wijzen op een achteruitgang van de soort. Het zal ons niet verbazen dat deze soort bij de volgende inventarisatie verdwenen zou zijn.
- Appelvink** *Coccothraustes coccothraustes* (2 terr.)
 Dichtheid: 0,4 / 100 ha
 Het gaat met de Appelvink steeds beter in Nederland en ook het Buurserzand telt voor het eerst 2 territoria van deze soort. De Appelvink is een typische bewoner van loofbos.
- Goudvink** *Pyrrhula pyrrhula* (18 terr.)
 Dichtheid: 4,0 / 100 ha
 De Goudvink broedt in hoge struiken. In het Buurserzand zijn dan ook territoria gevonden in groepen Jeneverbessen. Het aantal was gedaald van 11 in 1993 tot zes in 1998, maar heeft zich ondertussen opgewerkt tot 18 paren nu. De Nederlandse populatie is stabiel met een lichte neiging tot groei.
- Geelgors** *Emberiza citrinella* (44 terr.)
 Dichtheid: 9,8 / 100 ha

In Twente werd de laatste 10 jaren een stijging gezien in de natuureservaten. Wellicht duidde dit op een zich terugtrekken uit het cultuurland in die reservaten. Zo namen de aantallen in het Buurserzand toe van 9 in 1979 tot 30 in 1990 en zelfs 44 in 2004-2005. Alleen in deelgebied Midden was er een achteruitgang te constateren, in de overige gebieden deed de soort het beter dan in voorgaande jaren. Vooral in het westelijk deel in de gebieden Waarveld, Steenhaar en Akkers werden de meeste zangposten gevonden.

Rietgors *Emberiza schoeniclus* (6 terr.)

Dichtheid : 1,3 / 100 ha

Verruigde moerasvegetatie vormt de belangrijkste biotoop van de Rietgors en zoals de naam al doet vermoeden mag er best wat riet groeien. Het aantal blijft door alle jaren heen vrij constant. In de wintermaanden verblijven tientallen Rietgorzen in de pijpenstrootjesvegetaties.

4.2 Niet-broedvogels

In en boven het gebied werden een aantal niet-broedvogelsoorten aangetroffen. Een groot deel daarvan maakte gebruik van het terrein om te fourageren of om te rusten. Een klein deel vloog slechts over. Ook zijn er waarnemingen vermeld die afkomstig zijn uit de waarnemingenrubriek van de TVWG.

Aalscholver

1 over de Steenhaar op 1-5-04, 11 over het Waarveld op 16-4-04, 9 over de Akkers op 27-4-04, 7 over het Waaregt op 12-03-05 en 1 in de Rietschot op 23-07-05

Blauwe Reiger

Regelmatig overvliegende vogels op weg of afkomstig van de nabijgelegen kolonie aan de Buurserbeek. Ook veelvuldig foeragerende vogels.

Zwarte Ooievaar

1 vloog over op 09-08-04

Knobbelzwaan

2 bij de Steenhaar op 17-4-4
16 in de Rietschot op 12-03-05 en 3 op 14-05-05

Wilde Zwaan

4 vlogen over de Akkers op 3-4-04

Kolgans

370 vlogen over op 12-3-05

Toendrarietgans

85 vlogen over het Waaregt op 12-03-05

Brandgans

4 invallend in de Steenhaar op 15-5-04
1 in de Rietschot op 14-05-05 en 1 op 21-5-05

Grote Canadese Gans

1 in de Rietschot op 14-05-05 en 2 op 19-05-05 en 21-05-05

Bergeend

1 paar in de Rietschot op 27-05-05

Krakeend

1 in de Rietschot op 10-06-05

Pijlstaart

2m + 1v in de Akkers op 20-3-04

Slobeend

1 over het Waarveld op 3-4-04, 1 over Midden op 14-5-05

Bruine Kiekendief

1 over het Waarveld op 30-4-04

Blauwe Kiekendief

1 vloog over het Waaregt op 12-03-05

Zwarte Wouw

1 vloog over op 22-6-04
1 vloog over op 14-5-05 en 1 op 21-5-05

Rode Wouw

1 over de Akkers op 27-4-04
1 over het Waaregt/de Rietschot op 12-03-05

Visarend

1 over op 17-4-04, 30-4-04 en 15-5-04

Dwergarend

1 (lichte fase) vloog over het Waaregt op 28-5-05 (eerste waarneming in Twente)

Kraanvogel

1 vloog over het Waaregt op 26-03-05

Watersnip

4 in de Steenhaar op 17-4-04, 1 in de Akkers van 3 t/m 17-4-04

Bokje

1 in de Akkers op 20-3-04

Kemphaan

3 in de Rietschot op 06-05-05 en 14-05-05

Grutto

een slaappleaats in de Steenhaar met max. 11 ex. van 20-3 t/m 15-5-04

Tureluur

4 in de Rietschot op 14-05-05 en 1 op 23-07-05

Bontbekplevier

1 in de Rietschot op 06-05-05 en 14-05-05

Zwarte Ruiter

1 in de Rietschot op 26-04-05

Groenpootruiter

1 in de Steenhaar op 1-5-04, 1 in de Schans op 24-4-04 en 1 in het Waarveld op 30-4-04,
1 in de Rietschot op 25-04-04
2 op 26-04-05 en 08-05-05, 6 op 11-05-05, 10 op 13-05-05, en 11 op 14-05-05

Bosruiter

4 in de Rietschot op 04-05-05 en 11-05-05, 1 op 14-05-05 en 16-05-05, 2 op 27-05-05

Witgat

2 in de Steenhaar op 1-5-04 en 12-6-04, 1 in het Waarveld op 28-5-04, 1 in de Akkers op 3-4-04, 2 in Midden en het Waaregt op 26-3-05, 1 in de Rietschot op 09-04-05

Oeverloper

1 in de Steenhaar op 1-5-04 en 2 op 15-5-04
3 in de Rietschot op 23-04-05, 2 op 10-6-05, 1 op 06-05-05, 14-05-05, 27-05-05 en 11-06-05

Kokmeeuw

regelmatig overvliegende en foeragerende vogels.

Zilvermeeuw

4 over op 20-3-04 en 1 op 12-03-05

Kleine Mantelmeeuw

1 over het Waarveld op 26-6-04

Velduil

1 baltsend in Midden op 23-4-05

IJsvogel

1 bij de Rietschot op 23-04-05

Turkse Tortel

1 over de Akkers op 15-5-04

Gierzwaluw

overvliegende en foeragerende vogels.

Boerenzwaluw

overvliegende en foeragerende vogels.

Huiszwaluw

10 over op 26-6-04

20 op 14-05-05

Oeverzwaluw

1 over op 26-6-04 en 3 in de Akkers op 29-6-04

5 in de Rietschot op 14-05-05 en 2 op 10-06-05

Grote Gele Kwikstaart

1 vloog over het Waaregt op 11-06-05

Pestvogel

24 bij de werkschuur op 7-1-05

Paapje

1 in het Waarveld op 30-4-04 en 3 op 17-5-04

Tapuit

8 in het Waarveld op 30-4-04 en 3 op 17-5-04, 1 in de Akkers op 27-4-04

1 in het Waarveld op 14-05-05

Kramsvogel

max. 100 van 12-3 t/m 17-4

Koperwiek

max. 51 van 12-3 t/m 23-4

Beflijster

3 in Midden op 23-4-05

Kleine Karekiet

1 niet-territoriale vogel verbleef in de Steenhaar op 29-5-04

Witkopstaartmees

1 in het Waaregt op 26-03-05

Klapekster

1 in de Sekmaat op 26-3-05

Gaai

10 in Midden op doortrek op 23-4-05

Ekster

1 in de Akkers op 17-4-04

Roek

1 over op 28-5-04 en 12-6-04

Keep

max. 10 van 12-03 t/m 24-4

Putter

1 in de Schans op 29-5-04, 1 over het Waarveld op 16-4-04, 2 in de Akkers op 29-6-04

4 in de Rietschot op 23-07-05

Barmsijs (spec)

6 in de Schans op 3-4-04 en 6 in het Waarveld op 3-4-04

13 in de Rietschot op 26-03-05 en 3 op 23-04-05

Kleine Barmsijs

1 in het Waaregt op 12-03-05 en 2 op 26-03-05

Kruisbek

6 over het Waarveld op 28-5-04

2 over de Rietschot op 12-03-05, 1 over het Buursermeertje op 20-06-05, 3 in het Waaregt op 12-07-05

4.3 Overige waarnemingen

Tijdens de broedvogelinventarisatie zijn ook incidenteel zoogdieren, libellen en dagvlinders in het gebied waargenomen.

Zoogdieren

Konijn

Haas

Ree

Veldmuis

Eekhoorn

Boskat

Vos

Mol

Steenmarter

Hermelijn

Dagvlinders

Soortnaam	2004	2005
Bont dikkopje	x	x
Geelsprietdikkopje	x	x
Zwartsprietdikkopje	x	
Groot dikkopje	x	x
Kommavlinder	x	
Citroenvlinder	x	x
Groot koolwitje	x	x
Klein koolwitje	x	x
Klein geaderd witje	x	x
Oranjetipje	x	x
Groentje	x	x
Kleine vuurvinder	x	x
Bruine vuurvinder		x
Heideblauwtje	x	x
Icarusblauwtje	x	x
Boomblauwtje	x	x
Heidegentiaanblauwtje	x	
Atalanta	x	x
Distelvlinder	x	
Kleine vos	x	x
Dagpauwoog	x	
Gehakkelde aurelia	x	
Landkaartje	x	x
Bont zandoogje	x	x
Koevinkje	x	x
Hooibeestje	x	x
Bruin zandoogje	x	x
Heivlinder	x	

Libellen

Soortnaam	2004	2005
Weidebeekjuffer	x	x
Gewone pantserjuffer	x	x
Houtpantserjuffer	x	x
Tangpantserjuffer		x
Tengere pantserjuffer		x
Speerwaterjuffer	x	x
Azuurwaterjuffer	x	x
Grote roodoogjuffer		x
Kleine roodoogjuffer	x	
Vuurjuffer	x	x
Watersnuffel	x	x

Lantaarntje	x	x
Breedscheenjuffer	x	x
Blauwe glazenmaker	x	
Bruine glazenmaker	x	
Paardenbijter	x	
Grote keizerlibel	x	x
Plasrombout	x	x
Beekrombout	x	x
Smaragdlibel	x	x
Metaalglanslibel		x
Venwitsnuitlibel	x	x
Noordse witsnuitlibel	x	x
Platbuik	x	x
Viervlek	x	x
Gewone oeverlibel	x	x
Vuurlibel		x
Zwarte heidelibel	x	x
Geelvlekheidelibel	x	
Bloedrode heidelibel	x	
Steenrode heidelibel	x	

Reptielen en amfibieën

Bruine kikker	Middelste groene kikker	Levendbarende hagedis
Groene kikker	Kleine watersalamander	Boomkikker
Heikikker	Poelkikker	Gewone pad

5 BEHEER

5.1 Inventarisatie broedvogels 2004/2005

Het Buurserzand is voor de uitvoering van het Broedvogel Monitoring Project verdeeld in 8 deelgebieden. Voor slechts 5 deelgebieden (Schans, Waarveld, Akkers, Steenhaar en Midden) is het mogelijk een vergelijking te maken over de jaren 1993 t/m 2005. De grenzen van deze gebieden zijn in die periode niet veranderd. In 2005 is de Rietschot als nieuw telgebied toegevoegd. In 1993 en 1998 was het nog een deel van de Sekmaat en het Waaregt. Het landschap van de Rietschot is van cultuurland in een half natuurlijk landschap omgezet, waar jaarlijks onderhoud gepleegd wordt.

	1993		1998		2004/05	
	Soorten	Territoria	Soorten	Territoria	Soorten	Territoria
Schans	42	235	43	194	44	201
Waarveld	35	151	46	179	52	290
Akkers	41	212	48	211	63	399
Steenhaar	39	239	50	250	54	358
Midden	49	300	59	475	53	430
Buurserzand totaal	68	1688	76	1937	87	2645

Een vergelijking tussen de jaren 1993 en 2004/2005 toont aan dat er bijna altijd sprake is van een toename van zowel het aantal soorten als het aantal territoria.

Schans	Aantal soorten	+4%	Waarveld	Aantal soorten	+48%
	Aantal territoria	-14%		Aantal territoria	+92%
Akkers	Aantal soorten	+53%	Steenhaar	Aantal soorten	+38%

	Aantal territoria	+88%		Aantal territoria	+50%
Midden	Aantal soorten	+8%	Buurserzand	Aantal soorten	+28%
	Aantal territoria	+43%		Aantal territoria	+56%

De resultaten zijn met het programma AVIS (versie 2) geanalyseerd. Als terreintype is gekozen voor 'complex van bos en heide', met als referentie het jaar 1990. We behandelen twee kenmerkende vogelgroepen, met hoofdzakelijk vrij kritische soorten. De Nachtzwaluw is een kritische soort. Alle andere soorten zijn vrij kritisch, met uitzondering van de Fitis en de Boompieper die minder eisen aan hun leefomgeving stellen.

Roodborsttapuitgroep (Roodborsttapuit, Grasmus, Fitis, Kneu) (+ Grauwe Klauwier) en de Geelgorsgroep (Nachtzwaluw, Groene Specht, Boomleeuwerik, Boompieper, Gekraagde Roodstaart, Geelgors) (+ Hop, Scharrelaar, Klapekster en Ortolaan). De klein gedrukte soorten zijn geen broedvogels in het Buurserzand.

Het computerprogramma AVIS vergelijkt de dichtheden met een aantal vergelijkbare gebieden, de referentiegebieden, die over heel Nederland verspreid liggen. In de 'referentie' is informatie opgenomen over de gemeenschappelijke gegevens van terreinkenmerken en vogelbevolking. Een 'referentie' bestaat niet echt, maar stelt een gemiddeld goed ontwikkeld gebied voor. Vervolgens wordt de verhouding tussen 'referentie' en onderzocht gebied bepaald en uitgedrukt in een index. De index is 1.00 als de 'referentie' en het onderzochte gebied in aantallen overeenkomen. Een index van >1.00 in het onderzochte gebied betekent dat het beter scoort dan de referentie.

	Roodborsttapuitgroep	Geelgorsgroep
1993	0.97	0.73
1998	2.23	1.33
2004/05	3.81	1.65

Indexen dichtheden Roodborsttapuitgroep en Geelgorsgroep

Trends

Voor de soorten van de Roodborsttapuitgroep doen het goed in het Buurserzand, maar voor een goede interpretatie van de indexen moeten de ontwikkelingen van de aantallen van de betreffende soorten in Nederland erbij betrokken worden. In Bijlage 1 van de Atlas van de Nederlandse Broedvogels (2002) staan de trends voor ons land weergegeven.

Roodborsttapuitgroep

Geelgorsgroep

Soort	Land. trend	Aantallen in			Trend* B'zand	Soort	Land. trend	Aantallen in			Trend* B'zand
		'93	'98	'04				'93	'98	'04	
Roodborsttapuit	+	2	13	26	+++	Nachtzwaluw	0	0	4	2	?
Grasmus	++	7	7	24	++	Groene Specht	-	9	12	14	+
Fitis	+	181	132	265	+	Boomleeuwerik	++	11	16	11	0
Kneu	--	4	4	3	0-	Boompieper	0-	87	106	132	+
						Gekr. Roodstaart	--	51	62	48	0
						Geelgors	0	37	23	44	0+

* De trend in vergelijking met 1993

0	verschil kleiner dan 10%	0+	toename 10-33%	+	toename van 34-100%
++	toename van 101-400%	+++	toename >400%	0-	afname van 11-25%
-	afname van 26-50%	--	afname van 51-75%	---	afname >75%

Roodborsttapuitgroep

Voor deze groep is een vochtige, structuurrijke heidevegetatie met struikjes belangrijk. Als alle opslag wordt verwijderd verdwijnen de soorten. De vier soorten uit deze groep volgen de landelijke trends. De index is in de periode 1993 – 2005 verviervoudigd!

Het aantal Roodborsttapuiten is zeer sterk toegenomen, vooral in de Sekmaat en het Midden. Hij ontbreekt in de deelgebieden Waaregt en Schans.

De Grasmus doet het eveneens goed. De meeste zijn te vinden in de oostelijke helft van het Buurserzand.

Het aantal Fitissen schommelt sterk, maar is sinds 1993 toch flink toegenomen. Dit wijst op toename van struweel, struiken en jong bos.

Zal de Kneu op den duur uit het Buurserzand verdwijnen? De 'Tukker' stelt hoge eisen aan zijn leefmilieu van kruidenrijke vegetaties en struwelen.

Geelgorsgroep

Broedvogels van boomgroepen in open gebied, bosranden en open bossen. De aanwezigheid van kale, bij voorkeur zandige, plekken is belangrijk. De groep is het best vertegenwoordigd in stuifzandgebieden en vliegdenbossen op arme bodem. De soorten uit deze groep zijn uit het cultuurland verdwenen. In het Buurserzand doen ze het ook wat slechter dan op grond van de landelijke trend verwacht mocht worden.

Hoewel het geschikte biotoop voor de Nachtzwaluw aanwezig lijkt, vonden we in 2005 nog maar 2 territoria. Misschien is de populatie nachtvlinders, een belangrijke voedselbron, afgenomen. Het is echter ook bekend dat de Nachtzwaluw gevoelig is voor verstoring.

De Groene Specht weet zich goed te handhaven. Op bijna elke bezoeker laat hij zich horen of zien.

De Boomleeuwerik doet het minder goed. Sinds 1998 is hij met 30% afgenomen. In het Midden is hij bijna helemaal verdwenen.

De Boompieper komt in steeds grotere aantallen voor. De Gekraagde Roodstaart in het Buurserzand volgt nog niet de landelijke trend, maar neemt wel af. De Geelgors tenslotte doet het in alle deelgebieden goed, in het Midden vonden we echter nog maar 1 territorium.

Algemene vogels.

De top tien!

1993	1998	2004/05
Roodborst	Fitis	Fitis
Fitis	Vink	Vink
Vink	Koolmees	Koolmees
Koolmees	Tjiftjaf	Roodborst
Boompieper	Roodborst	Winterkoning
Tjiftjaf	Boompieper	Boompieper
Merel	Merel	Merel
Houtduif	Houtduif	Tjiftjaf
Winterkoning	Winterkoning	Zwartkop
Gekr. Roodstaart	Gekr. Roodstaart	Pimpelmees
1051 terr. = 62,2%	1159 terr. = 59,8%	1509 terr. = 57%

Opvallende stijgers

De toename van Dodaars (3-1-11) [de aantallen in resp. 1993-1998-2004/05], Wintertaling (3-2-9), Wilde Eend (21-17-32), Meerkoet (5-3-12) en Houtsnip (5-11-25) is te danken aan de vernatting van het gebied. De Grauwe Gans en Nijlgans profiteerden optimaal, met resp. 13 en 3 broedparen. Zeer opvallend is de toename van de Boomkruiper (21-27-70) en de Zwartkop (35-49-97). De Fazant (20-3-25) is weer terug op het niveau van 1993.

Opvallende dalers

Het zijn er minder, maar het zijn wel karakteristieke soorten. De vernatting van het terrein kan een rol spelen, want het zijn soorten die op arme bodem leven.

In 1998 vonden we 4 paar Nachtzwaluwen (0-4-2), maar in 2005 was het aantal gehalveerd. In de rest van Twente nam het aantal toe. Behalve afname van het aantal grote insecten, zou ook verstoring een reden kunnen zijn.

De Boomleeuwerik (11-16-11) foerageert op kale of schaars begroeide bodems. Ze foerageren op de paden en misschien worden ze te vaak gestoord door wandelaars.

Bij de Graspieper (0-8-4) is het beeld niet zo duidelijk. Hij is vooral in de Steenhaar en Akkers afgenomen.

Ten slotte lijkt de Wielewaal (9-22-13) sinds 1998 te zijn afgenomen. Deze vogel zoekt in de boomkruinen naar vlinders en rupsen. Een slecht vlinderjaar beïnvloedt het aantal paren.

Verdwenen en nieuwe soorten sinds 1993

Verdwenen (6): Watersnip*, Zomertortel*, Ransuil*, Paapje*, Ekster, Kruisbek.

Nieuw (11): Fuut, Grauwe Gans, Nijlgans, Kuifeend, Scholekster, Kluut, Tapuit*, Sprinkhaanzanger, Europese Kanarie, Appelvink en Kip.

Bij de verdwenen soorten zijn 4 Rode Lijstsoorten (*), daartegenover staat slechts één nieuwe.

Roofvogels

In het Buurserzand komen 6 soorten dagroofvogels en 2 soorten uilen voor. De dichtheden zijn laag, maar stemmen overeen met wat verwacht mag worden in vergelijking met de referentiegebieden.

Rode Lijstsoorten

Het aantal soorten is in 2004/05 sinds 1993 iets toegenomen. Het aantal territoria is sterker gestegen.

In de periode 1998 – 2004/05 zijn de aantallen Rode Lijstsoorten constant.

In onderstaande tabel zijn alle Rode Lijstsoorten per deelgebied vermeld.

	1993		1998		2004/05	
Schans	Patrijs (1) Zomertortel (1) Koekoek (2) Gr. Vliegenvanger (1) Matkop (1) Wielewaal (2)	6 srt. 8 pr.	Patrijs (1) Groene Specht (1) Graspieper (1) Gr. Vliegenvanger (3) Matkop (1) Wielewaal (2)	6 srt. 9 pr.	Wintertaling (1) Koekoek (1) Groene Specht (1) Graspieper (1) Gr. Vliegenvanger (2) Matkop (1) Wielewaal (2)	7 srt. 9 pr.
Waarveld	Koekoek (1) Groene Specht (2) Matkop (2) Wielewaal (2)	4 srt. 7 pr.	Patrijs (1) Watersnip (1) Koekoek (2) Ransuil (1) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (2) Veldleeuwerik (1) Graspieper (1) Gr. Vliegenvanger (4) Matkop (2) Wielewaal (1)	11 srt. 17 pr.	Patrijs (1) Koekoek (1) Groene Specht (2) Veldleeuwerik (1) Graspieper (1) Tapuit (1) Spotvogel (1) Gr. Vliegenvanger (1) Matkop (3) Wielewaal (1)	10 srt. 13 pr.
Steenhaar	Wintertaling (3) Patrijs (1) Ransuil (2) Groene Specht (1) Matkop (3)	5 srt. 10 pr.	Wintertaling (1) Watersnip (1) Koekoek (2) Ransuil (2) Groene Specht (1) Graspieper (1) Spotvogel (2) Matkop (4) Wielewaal (1) Kneu (2)	10 srt. 17 pr.	Wintertaling (1) Boomvalk (1) Patrijs (1) Koekoek (1) Groene Specht (1) Graspieper (1) Matkop (2) Huismus (2)	8 srt. 10 pr.
Akkers	Koekoek (1) Groene Specht (2) Matkop (5) Kneu (1)	4 srt. 9 pr.	Wintertaling (1) Koekoek (2) Ransuil (1) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (1)	10 srt. 14 pr.	Wintertaling (2) Koekoek (2) Groene Specht (2) Gr. Vliegenvanger (6) Matkop (4)	7 srt. 18 pr.

			Graspieper (4) Spotvogel (1) Matkop (2) Wielewaal (1)		Huismus (1) Ringmus (1)	
Midden	Patrijs (2) Zomertortel (1) Koekoek (1) Groene Specht (3) Gr. Vliegenvanger (1) Matkop (2) Wielewaal (1) Kneu (2)	8 srt. 13 pr.	Boomvalk (1) Patrijs (1) Koekoek (2) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (3) Graspieper (1) Gr. Vliegenvanger (2) Matkop (1) Wielewaal (7) Kneu (2) Ringmus (4)	11 srt. 25 pr.	Koekoek (2) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (1) Gr. Vliegenvanger (2) Matkop (3) Wielewaal (5) Ringmus (1) Kneu (1)	8 srt. 16 pr.
Sekmaat	Boomvalk (1) Koekoek (1) Ransuil (1) Groene Specht (1) Gr. Vliegenvanger (3) Matkop (2) Wielewaal (1) Huismus (1) Ringmus (2) Kneu (1)	10 srt. 14 pr.	Koekoek (2) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (1) Gr. Vliegenvanger (1) Matkop (1) Wielewaal (5)	6 srt. 11 pr.	Boomvalk (1) Koekoek (2) Nachtzwaluw (1) Groene Specht (2) Graspieper (1) Gr. Vliegenvanger (3) Matkop (1) Wielewaal (3) Ringmus (3) Kneu (1)	10 srt. 18 pr.
Waaregt	Zomertortel (1) Koekoek (1) Matkop (1) Wielewaal (3)	4 srt. 6 pr.	Zomertortel (1) Koekoek (1) Groene Specht (2) Matkop (3) Wielewaal (4)	5 srt. 11 pr.	Wintertaling (1) Koekoek (1) Groene Specht (2) Gr. Vliegenvanger (5) Matkop (5)	5 srt. 14 pr.
Rietschot					Wintertaling (4) Koekoek (1) Groene Specht (1) Wielewaal (2)	4 srt. 8 pr.
Totaal	13 soorten – 67 pr.		17 soorten – 104 pr.		16 soorten – 110 pr.	

Samenvatting

In de periode 1993 t/m 2005 is het aantal soorten in het onderzoeksgebied sterk toegenomen, evenals het aantal territoria. De tien talrijkste soorten nemen ongeveer 60% van het totaal voor hun rekening. Door de herinrichting van het gebied en de daarmee gepaard gaande vernatting hebben een aantal soorten daarvan geprofiteerd. Bij de watervogels stegen de aantallen van 26 naar 88 en het aantal soorten steeg van 6 naar 10.

In de Steenhaar vestigden zich nieuwe soorten als Fuut en Sprinkhaanzanger. De aantallen Dodaarzen, Grauwe Ganzen, Wilde Eenden en Meerkoeten namen fors toe.

Het nieuwe deelgebied Rietschot bood kansen aan pioniersvogels Kleine Plevier en zelfs de Kluut. De Scholekster was een nieuwe soort, maar ook de eenden, ganzen en andere weidevogels hebben er gebroed.

De vogelbevolking van de Schans is constant gebleven.

Het Midden laat een achteruitgang zien vanaf 1998. De Roodborsttapuit doet het hier erg goed, maar de Boomleeuwerik is bijna verdwenen. De plassen in het deelgebied herbergen slechts een paartje Wilde Eenden en een paar Nijlganzen. Het Midden wordt, met uitzondering misschien van het Buursermeertje, het drukst bezocht door wandelaars, trimmers en fietsers. Het is nog te vroeg om een oordeel over het begrazingsproject door koeien uit te spreken. Door begrazing kunnen kale plekken ontstaan, waarvan de Nachtzwaluw, Boom-leeuwerik en Tapuit hopelijk profiteren. Konijnen kunnen hierbij ook een rol spelen. Het is goed de gevolgen van begrazing nauwlettend te volgen.

In alle andere deelgebieden is het aantal soorten in de periode 1998 – 2004/05 gestegen.

Het Buurserzand is een zeer gevarieerd terrein en vooral in het weekend zeer in trek bij de mensen uit de omliggende steden. De druk van de recreatie lijkt flink toegenomen. Wij hebben de vogels in kaart gebracht, maar misschien hadden we ook de mensen moeten inventariseren. We kwamen echter nooit mensen buiten de paden tegen, maar aan de kant van Haaksbergen waren de hondenbezitters al vroeg actief. De meeste (aantallen ontbreken) recreanten, variërend van eenzame wandelaars tot groepen trimmers, zijn te vinden het Middendeel. De herinrichting van de Rietschot trekt veel belangstelling. Helaas hebben te veel mensen hun hond niet aangelijnd op de Stendermolenweg en verjagen de honden regelmatig de vogels aan weerszijden van de weg. Mogelijk heeft een van deze honden zelfs het broedgeval van de Kluut verstoord. De Kleine Plevieren hebben ongetwijfeld ook last van loslopende honden gehad.

Een en ander neemt niet weg dat de ontwikkeling van de vogelstand zeer positief is. Niet alleen het aantal soorten nam toe, maar ook het aantal territoria. Het Buurserzand kent een rijke en gevarieerde vogelstand. De veranderingen in de Steenhaar en de ontwikkeling van de Rietschot hebben goed uitgepakt.

Met uitzondering van hondenbezitters houdt iedereen zich aan de voorschriften. We willen echter niemand het grote genoegen van een bezoek aan het Buurserzand onthouden, maar we juichen een ontmoedigingsbeleid tot wandelen op het Bommelaspad toe.

De achteruitgang van soorten als Nachtzwaluw en Wielewaal is mogelijk te wijten aan minder grote insecten. Het kan zijn dat 2004 en 2005 slechte vlinderjaren waren. Het is niet nodig ieder jaar een volledig BMP-onderzoek te verrichten, maar het is wel belangrijk de ontwikkeling van soorten als Nachtzwaluw en Boomleeuwerik te blijven volgen. Het is een goed idee regelmatig, bijvoorbeeld om de twee jaar, een broedvogelonderzoek uit te voeren voor een beperkt aantal soorten.

De Rietschot zal nog een paar jaar een pioniersvegetatie kennen. Het water met de bijbehorende slikranden zijn zeer aantrekkelijk voor steltlopers. Eenden en meeuwen vinden er een rustplaats en boven het water foerageren grote aantallen zwaluwen. Om te voorkomen dat het terrein dichtgroeit is goed onderhoud nodig.

5.2 Beheeraanbevelingen

- Het beheer met betrekking tot de vogels zal niet zo zeer gericht dienen te zijn op het 'binnenhalen' van nieuwe soorten, maar vooral op het handhaven van de aanwezige soorten. Er broeden een aantal zeer belangrijke vogels in het Buurserzand. De soorten uit de hierboven behandelde groepen zijn van regionaal en zelfs landelijk belang.
- Moeilijker zou het kunnen worden voor de Nachtzwaluw, die overigens wel in vochtige heide voorkomt. Deze soort is erg verstoringgevoelig en is gebaat bij grote rustgebieden. Een goede maatregel zou het afsluiten of laten dichtgroeien van het Bommelaspad kunnen zijn.
- De cultuurgronden in het Waarveld zouden na aankoop in de toekomst prachtig opgenomen kunnen worden in het terrein. De zandwegen die toegang tot dit gebied bieden, zouden dan ook afgesloten kunnen worden voor gemotoriseerd verkeer.
- Verder onderschrijven we voluit de beheermaatregelen zoals deze zijn voorgesteld in de NM-mededeling NM/2-98, waarbij NM in het noordelijk gedeelte de kwetsbare bloemrijke hooilanden, natte heidegedeelten en vennen kleinschalig en zorgvuldig beheerd zullen worden. Dit zal o.m. geschieden door maaien en plaggen en het tegengaan van verdroging. In het zuidelijk deel komt een begrazingsproject om het halfopen heidelandschap te behoeden voor vergrassing. De openbare zandwegen door het gebied zullen verder moeten worden afgesloten om de rust terug te krijgen en versnippering van het gebied tegen te gaan.
- Het nieuwe terrein de Rietschot langs de Stendermolenweg is erg gevoelig voor verstoring vanaf deze weg. Vooral loslopende honden kunnen een ernstige verstoringbron zijn. Wellicht dat er via borden hondenuitlaters op hun verantwoordelijkheden kunnen worden gewezen. Nog beter zou zijn de Stendermolenweg vanaf de toegang tot de werkschuur tot aan de zuidelijke parkeerplaats via een slagboom af te sluiten voor gemotoriseerd verkeer. De huidige verbodsborden zijn niet voldoende.

Dankwoord

Tenslotte willen we hier nog kwijt dat wij met zeer veel genoegen ons broedvogelonderzoek hebben gedaan. We zijn de Vereniging Natuurmonumenten dankbaar voor hun toestemming tot betreden van het hele terrein, het drukken van dit verslag en voor alle verdere medewerking die ze hebben verleend. De samenwerking met terreinbeheerder Jaap in 't Veld en zijn mensen mag optimaal worden genoemd. De inzet van alle tellers was weer als vanouds buitengewoon goed.

6 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Bos, F., Wasscher, M. 1997. Veldgids Libellen. Utrecht.
- van Dijk, A.J. 2004. Handleiding Broedvogel Monitoring SOVON, Beek-Ubbergen.
- van Dijk, A.J., Dijksen L., Hustings F., Koffijberg K., Schoppers J., Teunissen W., van Turnhout C., van der Weide M.J.T., Zoetebier D., Plate C. 2005. Broedvogels in Nederland in 2003. SOVON-monitoringrapport 2005/01. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Erhart, F.C. 1996. Broedvogels van het Haaksbergerveen in 1996. SOVON-inventarisatierapport 96/08. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Hulsebos, B., van Kuik, B., Leijdekkers, L. 1993. Broedvogelinventarisatie 1993 Buurserzand. Enschede.
- Hulsebos, B., van Kuik, B., Schenk, A. 1995. Broedvogelinventarisatie 1995 Aamsveen, Groot Brunink, Janninksbos. Enschede/Dalfsen.
- Hulsebos, B., van Kuik, B., Oude Veldhuis, M. 2003. Broedvogelinventarisatie 2003 Witte Veen. Enschede.
 - Hulsebos, B. 1998. De broedvogels van de Twentse heide- en hoogveengebieden. Ficedula 27:1.
- Hulsebos, B., van Kuik, B., Schenk A., Vogelinventarisatie 1998 Buurserzand. Enschede.
- Ketelaar, R. 1997. Dagvlinders en libellen van het Buurserzand. De Vlinderstichting. Wageningen rapportnr. VS97.35.
- Knolle, P., Lanjouw, R., De By, R. 1998. Vogels in Twente. Hengelo: boekhandel Broekhuis.
- Nijmeijer, J. Broedvogelinventarisatie Buurserzand 1977 t/m 1979. Intern rapport Natuurmonumenten.
- Osieck, E.R. Hustings F. 1994 en 2004. Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare vogelsoorten in Nederland. Technisch Rapport 12. Vogelbescherming Nederland. Zeist.
- Sierdsema, H., Engbers, B. 1996. AVIS Handleiding versie 1.0. SOVON/Staatsbosbeheer.
- Sierdsema, H. 1995. Broedvogels en beheer. SOVON/Staatsbosbeheer.
- Wynhoff, I., v.d. Made, J., van Swaay, C. 1992. Dagvlinders van de Benelux. Wageningen.